UNA PÀGINA MÉS DE LA HISTÒRIA DE VILAFRANCA

REMEI VENDRELL i VENDRELL
Sant Pere Molanta (Olèrdola)

Era al cap al tard d'un dia de primavera.

Uns caps de roc negrosos i feréstecs, rodejats de blanca neu, que s'estenia muntanya avall, feien com de vigia al poble tranquil i petit que s'adormia en la vall. Les ovelles baixaven de la pastura per un corriol, una rere l'altra, fent com un inacabable cordó bellugadís...

A mitja veu, amb recel i to misteriós i com ressentit em deia l'avi més vell del poble: "A mosaltres los del pla mos diuen "gavatxos". Ací en temps de los francesos eixos se feven los amos del poble i los del poble havien de callar i donar-los tota classe de servituds per poder salvar la pell".

La meva mare ens contava com una de les seves àvies que vivia a Ordal prop de la carretera, havia d'amagar el seu burro al celler fosc i gratar-li l'esquena perquè no bramés ja que els francesos saquejaven les cases i s'ho emportaven tot.

No fa gaire que escoltava, quasi sense respirar, el relat d'un testimoni que treballava en una masia de l'Alt Camp. Arreglaven la casa i amb un cop de masseta obriren un tros de paret que resso-

nava a buit. Quina fou la seva sorpresa al trobar-hi dos soldats francesos dissecats, vestits amb l'uniforme i corretjam. Havien mort aparedats. L'única manera de no deixar petges que haurien donat lloc a la terrible repressió per part dels francesos. En intentar treure'ls d'allí, solament els quedà pols a les mans. 174 anys no passen endebades!

Tots aquests i altres relats han fet que es mantingués viu en mi el desig de poder esbrinar més coses concretes sobre el pas dels francesos pel nostre Penedès.

Quan en la pau i el silenci eloqüent de l'Arxiu Diocesà (mai no prou pregonats) m'he trobat amb aquestes pàgines que amb la frescor de l'originalitat parlen del pas dels francesos pel nostre Penedès, les he rellegit amb emoció i m'he cregut amb el deure de compartir aquestes petites engrunes de la nostra Històrica amb tots els amics que a través del Penedès vivim i estimem el món.

Les dades s'han anat seleccionant de dintre el conjunt de folis o pàgines de què consta el "Llibre de Consells" de l'Arxiu de la Comunitat de Preveres de la parròquia de Santa Maria de Vilafranca, corresponent al que va del 4 maig de 1801 al 12 de setembre de 1826.

Aquest Fons consta de varis volums i es troben en l'Arxiu Diocesà de Barcelona, que el designarem amb lletres: A.D.B.

M'ha semblat que els meus comentaris, a vegades, poden resultar sobrers. La transcripció directa de l'original és prou eloqüent.[1]

Amb data del 15 de juny de 1808 es reuní el Consell de la Comunitat de Preveres de Vilafranca per designar també un prevere perquè formi part de la Guàrdia o Patrulla nocturna, necessària per la tranquil·litat i quietud d'aquesta Vila.

"Convocada i congregada la Rvda. Comunitat de Preveres de l'Església Parroquial de Santa Maria de Vilafranca del Penedès, Bisbat de Barcelona, en la sala de Juntes de la Comunitat d'aquesta Vila, pel Rvd. Pere Joan Vidal, Prior General, es comunicà que havent-se reunit el dia anterior a casa del Vicari Perpetu amb els Priors dels convents de Vilafranca, els gremis i alguns caps de casa

a fi de tractar de l'establiment i organització d'una Guàrdia o Patrulla nocturna necessària per la conservació de la quietud i tranquil·litat pública d'aquesta Vila, s'acordà i determinà que dita Patrulla la formarien 12 homes de la Vila. Es comptava que la Comunitat de Preveres, cada nit, hi enviaria un Beneficiat (prevere que gosa d'un benefici) així com també que, cada convent de la Vila, hi enviaria un religiós pel bon règim i autorització de la Patrulla. Aquesta començarà a les 10 de la nit. Es reunirà davant de la Casa de la Vila i acabarà a les 3 del matí, retirant-se els individus cada u a casa seva".[2]

A continuació i amb la mateixa data anterior, l'Arxiver de la Comunitat de Preveres de la Parròquia de Santa Maria, que en aquest moment era el Rvd. Emanuel Casses, escriu:

"Entrada de l'Exèrcit francès a aquesta Vila.– Havent entrat a aquesta Vila el dia 10 del corrent[3] a la tarda, una columna de l'exèrcit francès que retornava de Tarragona cap a Barcelona, composta d'uns 4.000 homes, entre Cavalleria i Infanteria amb el seu tren d'artilleria corresponent. A aquest exèrcit se li féu foc i se'l va resistir per un nombrós concurs de paisans o sometents d'unes parts i altres de Catalunya que baixaven per la carretera de Tarragona a Vilafranca. Col·locaren una bateria de dos canons del 8 a la Creu de Sant Salvador situada en la dita carretera de Tarragona, la qual incomodà moltíssim i detingué per espai de molt temps a dits francesos que també col·locaren la seva Bateria en la mateixa carretera davant del Maset o Casa nova dita dels Capellans; però respecte d'haver-se acabat les municions als referits sometents i a la seva Bateria en la millor ocasió, hagueren de desistir i enclavar els referits dos canons i, per consegüent, avançà l'Exèrcit francés amb l'ordre donada de saquejar i encendre la present Vila. I emportant-se i amagant el millor que pogueren, els habitants d'aquesta Vila fugiren i s'escaparen amb gran "*dolor* i *llanto*", i també les Monges Carmelites d'aquesta. Marxaren cap el lloc anomenat Puigdàlber, conforme ho executaren en la veïna Vila de l'Arboç, el dia abans. El Rvd. Valentí Muntadas, Vicari Perpetu d'aquesta parroquial Església (Santa Maria) acompanyat del Rvd. Ignasi Corts, beneficiat d'aquesta mateixa església i Caritater de dit Convent (Carmelites) i d'altres persones fervoroses i caritatives, mogut i revestit d'un Esperit Superior i com pastor vigilant, discorria a veure com podria lliurar aquesta present Vila de tan desgraciada sort ja que estava a l'últim "apuro" i els francesos ja estaven dins d'aquesta Vila i

havien començat a saquejar algunes cases del raval de la Font com és ara l'Església i Convent dels Caputxins, la Casa del Monestir de Montserrat, la de l'Armador Alcover i altres, resolgué, en fi presentar-se i agenollar-se als peus del General francès fent-li evident tot el que passava, i que aquesta Vila era innocent de tot i li suplicava amb insistència l'indult general per la Vila. Amb molt esforç i moltes súpliques, a la fi, es va aconseguir aquest indult i s'havia preservat a la Vila del saqueig i incendi de la mateixa, que ja havia començat.

Aquella mateixa nit els francesos marxaren cap a Barcelona i s'emportaren els ramats de bestiar d'aquesta Vila.

Amb data del 16 d'agost de 1808[4] es troba que s'ha convocat i congregat la comunitat de Preveres de la parroquial església de Santa Maria. L'havia convocat el Rvd. Joan Vidal, Prior General, per tractar de l'ofici que el dia anterior (15 d'agost) la Junta Governativa de l'Ajuntament havia rebut del Governador. El motiu o contingut d'aquest ofici era perquè s'exigís i s'examinés els passaports dels "passejants" en els Portals de la present Vila.

I perquè els comandants d'aquestes guàrdies devien ser persones autoritzades, es pregava a la Comunitat de Preveres que destinés un o dos beneficiats per formar part d'aquesta guàrdia, ja que tant als membres d'aquesta Comunitat, així com els religiosos dels Convents, se'ls considerava com a bons patriotes i zelosos de la tranquil·litat pública.

S'ha acordat que la Comunitat de Preveres s'encarregui de les comandàncies dels dos portals d'aquesta Vila: el de Barcelona i el de València i s'envià un beneficiat a cada un d'aquests portals. La guàrdia començava a les 12 del migdia i s'acabava a la mateixa hora de l'endemà que es rellevaria.

Amb data del 27 d'agost de 1808[5] novament es convocà a reunió la Comunitat de Preveres. El motiu és comunicar que s'ha rebut una circular del Capità General de Catalunya resident a Tarragona, mitjançant la qual es demanava una ajuda voluntària per les seves despeses de la guerra.

Malgrat la bona intenció de la Comunitat per poder contribuir en aquestes despeses de guerra, sols poden oferir, de moment, 1.000 rals ja que les seves possibilitats econòmiques han quedat molt malmeses.

"Amb gran alegria i satisfacció d'aquest poble, l'Excel·lentíssim Sr. Marquès del Palau, Capità General de l'Exèrcit i Principat de Catalunya, elegit per la Junta Suprema d'aquesta província, resident a la ciutat de Lleida i Governador que fou de l'illa de Maó, desembarcà amb el seu exèrcit al port i ciutat de Tarragona. Traslladà el seu Quarter General de Tarragona cap ací a Vilafranca amb la finalitat d'estrènyer i contrarestar als francesos els quals entraven com aliats i s'apoderaren de la nostra estimada capital que és Barcelona el dia 3 de març del present i corrent any 1808".[6]

Aquesta relació tan optimista porta data del 2 de setembre de 1808.

El 14 d'octubre de 1808 el bisbe de Barcelona Pau Sitjar, vicepresident de la Suprema Junta d'aquesta província de Catalunya, i el seu exèrcit resident a Vilafranca, junt amb el Quarter General celebraren el natalici de Ferran VII que Napoleó s'emportà a França.

La festa fou molt lluïda. Des de la plaça de l'Oli, davant la capella de les Dolors, es dispararen moltes canonades. (Hi havia dos canons.)[7]

Amb data del 21 d'octubre de 1808 es constatà la benedicció d'un nou cementiri situat darrere els Caputxins Vells, propietat de la marquesa de Moia de Barcelona.

Al principi estava destinat a enterrar-hi els germans de l'exèrcit que moriren a l'Hospital General de l'Exèrcit que es trobava al Convent de Sant Francesc d'aquesta Vila.[8]

Al marge d'aquest foli hi ha una nota posterior que diu que degut a una gran epidèmia a resultes de la qual moria molta gent, s'enterraren al cementiri nou tots els cadàvers, sense distinció de persones i així s'evità la fetor que s'hauria produït dins la Vila. Aquesta nota està datada a l'Abril de 1809.

Amb data 3 de novembre de 1808, l'Arxiver que continua essent el Rvd. Emanuel anota: "Per desllliurar la nostra estimada Capital i habitants de Barcelona així com als pobles circumveïns i innocents i les seves desgraciades famílies de l'Exèrcit francès, es traslladà el Quarter General i Junta Suprema de la Província a la vila de Martorell".[9]

Data del 21 de desembre de 1808 es llegeix: "A causa d'haver entrat per la part de Figueres un reforç considerable de 20.000 homes de l'Exèrcit francès amb el General en jefe "Saucir" i baixat de dret al Vallès per Cardedeu i havent derrotat pels seus entorns el nostre Exèrcit, a les ordres del General en jefe Dn. Joan Miguel de Vives, aquest es retirà amb gran precipitació abandonant-ho tot. Això fou una llàstima i covardia. Tot el nostre Exèrcit espanyol, format per 30.000 homes que teníem pels voltants de Barcelona i línia del Llobregat o Molins de Rei, fins a la ciutat de Tarragona es replega cap a Tarragona. Ací a Tarragona es reuniren totes les tropes i hi plantaren son Quarter General.

L'Exèrcit francès avançà i invadí tot el Penedès i el 22 de desembre dit general "Saucir" entrà en aquesta Vila posant en ells son Quarter General i estava allotjat a casa del Sr. Marquès de Llupià[10] a la plaça de l'Oli d'aquesta Vila i immediatament continuà dit Exèrcit francès els seus progressos i extensió fins a Torredembarra i Altafulla. Després per Valls, Reus, Vila-seca, la Canonja i voltants de Tarragona fins a tants de març. El 26 de març es retiraren també i partiren d'aquesta Vila per Molins de Rei i Barcelona i després per la ciutat de Vic on entraren el primer d'abril de 1809.

Aquesta nova entrada dels francesos féu que tant els membres de la Comunitat de Preveres així com també els habitants d'aquesta Vila es dispersessin. Després poc a poc anaren retornant tots a casa seva. Els preveres no tornaren a retrobar-se tots junts fins el 12 d'abril de 1809".[11]

El 29 d'agost de 1809, per implorar la protecció de Sant Fèlix, Patró de la Vila, i tenir al Senyor dels Exèrcits propici es demana el nomenament de quatre administratius de dit Sant perquè després d'haver demanat permís als corresponents Superiors perquè es pugui treure el cos del Sant amb processó "amb rogatives públiques" atenent els grans perills, trastorns i ocurrències del dia i penoses calamitats de la present guerra.[12]

El bisbe de Barcelona, Dr: Pau Sitjar, que feia la visita pastoral a Torrelles de Foix, els donà el consentiment.

Aquestes rogatives se celebraren els dies 29 i 30 d'agost.

L'Ajuntament ordenà que se suspenguessin tots els balls i diversions pel dia 29.

S'adornà l'església i l'altar molt ben adornats.

L'urna que contenia el cos del Sant es posà damunt de l'altar major.

Hi assistiren tots els religiosos, confraries, Ajuntament i Governador.

Portaren el cos de Sant Fèlix a la Trinitat. També el portaren al convent de les Monges de Clausura.

El dia 30 es retornà el cos del Sant a la Capella.[13]

El dia 3 de setembre de 1809 es fan rogatives per espai de 3 dies demanant l'èxit feliç de les Armes Espanyoles amb l'atac que es va donar als francesos que tenien la ciutat de Girona assetjada.[14]

Fins ací hem anat recollint totes les notes que guarden alguna referència amb l'entrada, pas i estança dels francesos a Vilafranca.

L'última que guarda relació amb la mateixa, és el retorn de Ferran VII que correspon a la fotocòpia del final d'aquestes pàgines. Resumida ve a dir:

23 de març de 1814.
El Sr. Alcalde dirigeix un ofici a la Comunitat de Pvres. perquè facin rogatives per l'èxit i feliç viatge del retorn de França del rei D. Ferran VII (Després de 6 anys de captivitat).

El dia 30 de març al migdia va passar per Vilafranca.

Va entrar pel raval de la Font. Hi havia 2.000 homes de la divisió anglesa del general Smith vestits de gala.

L'esperaven a la part de fora del portal de Nostra Senyora de dita Vila. Quan s'avistà al capdamunt de la carretera de Barcelona, es va fer un repic de campanes i després seguiren vogant. El Monarca baixà del cotxe i muntà sobre un cavall formós de color narquins. Estigué una estona parat, després nestrà acompanyat pel seu germà l'Infant Don Carles, el Capità General, Don Francesc de Copons i Navia, el Duc de Sant Carles i D. Pere Macanà i el seu oncle Don Antoni.

En l'escriure com en les pel·lícules es passa molt de pressa d'una escena a l'altra. Tot just parlàvem de l'entrada dels francesos a Vilafranca quan ja ens trobem amb el retorn del rei a Espanya.

Resta per conèixer amb detall molts fets i situacions concrets ocurreguts durant aquests 6 anys: escaramusses violentes que hi haurien, traïcions i venjances sense pietat. I no sols a Vilafranca sinó en tota la Comarca i arreu on passessin les tropes vençudes humiliades i assedegades de venjança.

L'Arxiver de la parròquia de Santa Maria, amb una nota[15] del llibre d'Actes i Consells diu que a primers de març de 1809 començaren a alçar-se algunes malalties a la ciutat de Tarragona i s'estengueren tant que quasi n'hi havia en tot el Principat...

Es creu que la principal causa són els molts i repetits sobresalts que la gent tingueren amb l'entrada de l'Exèrcit francès en aquest país.

Més tard les malalties s'estengueren pel Vendrell i Sant Quintí on hi hagué dies que hi havia 11 morts ...A Vilafranca diu que mai no passà de 4 morts diaris malgrat haver-hi 150 malalts...

Heus ací el recull de dades que m'han semblat interessants per fer-ne ofrena als possibles lectors.

Una vegada més em cal expressar el meu profund agraïment a l'ARXIU DIOCESÀ DE BARCELONA que amb senzillesa, elegància i esperit de servei ha posat al nostre abast aquest Fons documental que ha fet possible la nostra recerca.

Ja 30 de Maig de 1823

Prechint la plausible noticia que se tenian, de haver arribat
entrat ya Nostre amat y desitjat Monarca el Sr Fernando VII
en territori de España, y provincia de Cataluña per la part
ya, y Carretera de Figueras, despues de 11 anys de cau-
tiu finicis jores en Paraneia, el perfido y tirá Napoleon E.
dels Francesos; arrasta en esta al Sr Alcalde y Magnifich
Ajuntament de esta Vila, el feliz moment de la desitjada noticia
de que el dia 30 Maig de 1823, passaria per esta al mitjdia, nos-
tre Dignissim y amat Monarca Catholich el Sr Dn Fernando
VII, y arribaria a Sen mit en la Vila del Vendrell; com en fet
se verificá de est modo, pues despues de haverse henmosament
vestit de Gala, y collocada a dos Filas desde el portal de Va-
lencia fins a la carretera de Barcelona, devant del Camí o car-
retera que cira a Santa Clara o Reval de la Font, la Dita
Milicia Urbana de dos mil homens ab son General Comit, y
lo Dit Ajuntament, de punt ab lo Sr y Perpetuo y bust
Eclesiastichs individuos de esta Comt, collocats de fora el Por-
tal de Nra Señora, de dita Vila, immediatament que se avis-
tá dit Sr Monarca al cap de munt de la Carretera de Bar-
celona, foren les Campanes un Repich ab tota las Campa-
nas, las que despues sempre tocaren y abogaren; Quant dit
Sr, y la Real Comitiva, foren cerca de esta Vila, se paran
baixá del Coche, y pujá a un Cavall el qual era hermós de color
de Nanguins, y Ricament enjaesat; el Sr Monarca en-
tre altres pex son distintiu portava un Sombrero magnifich
guarnit tot lo rededor de ell, de un plumero blanch, y despues de
un bon ratet que estigué parat en la Carretera devant lo tren-
cador de Santa Clara, avansá ell ab tota la Real Comitiva, avant
al seu cartat el real Exercit el Sr Infante Dn Carlos, el Capitá

Jeneràl de esta Provincia de Cataluña D.n Francisco de Co-
ronas, Navia, lo S.r Jeneral Inglesa, el S.r Intendent, y
demés de la Comitiva, altres de los que ell portava, com eran
el S.r Duque de Sant Carlos, el S.r D.n Pedro Magarola, y
altres; y esta ser contán el seu Oncle el S.r Infante D.n
Antonio, el Confesor del Rey, el S.r Ecolquis, que pasaren
posteriorment en altre dia, per haver tingut novedad en la
salut dit S.r Infante D.n Antonio en Mataró; y quant
dit S.r Monarca fou cerca del Portal de nostra Señora,
causà la major ternura, faint per los gran crits de viva el
Rey, que el immens concurs de la Jent de esta Vila, y tota
la Comarca à 4 horas de distancia que vinguéren, li do-
navan y felicitavan, com pera veurer la cerimónia, humi-
litat, y amor inefable ab que dit S.r Monarca corres-
ponia en un tot y à totóm, per ser realment un Mo-
narca preservat del S.r, virtuos, amable, y molt amánt
de la Religió, que en la epoca present tant se necessita.
cerca del Portal de N.a S.ra, rebé al Magnifich Ajunt.
Ajuntament, y Venerable Clero de esta Com.t, ab la
major bondat, alegria, y humilitat, el S.r Vicari Perpe-
tuo, y Decano del Ajuntament, presidit per lo S.r Alcal-
de Constitucional D.n Juan de Albarez, felicitaren la
venguinguda, y donaren la mes tierna y completa en-
horabona per la restitucio al Trono, al expresiat S.r
Monarca el S.r D.n Fernando VII que Deu G.e; à tot
lo que dit S.r contestà molt agradit y molt amable,
despedintse, deixantlos veure sa Real ma.t continuant
son viatje dret al Penedell, en mitg de la gran alegria
que deixà la presencia del dit S.r estimat Monarca, à
tota la concurrencia de tan numerós Poble, que va-
rias de ell, lo acompanaren fins à la Capelleta de S.t

Salvador, enzanahonant ab ell tot la major dulcitxa, y humilitat, en dita Capelleta baixa de Cavall, hi donà à besar la Real ma, pujà al Coche, y partí per el Gerondell ahon feu nit. = Es inexplicable lo modo y alegria ab que dit Sr Monarca fou rebut en dita Vila del Gerondell per la gran concurrencia del Poble, Magnifich Ajuntament de dita Vila, y Ill.mo Sr Bisbe de Barsina Dn Pau del Sitchar, y altres Señors de distincio, dit Sr Bisbe era en esta de Vilafr, è immediatament de saber que el Sr Monarca passava à fer nit à la Vila del Gerondell, partí allà per rebrerlo, conforme los demés y los leals habitants; partí per Reus, ahon feu de sojorn 262 dias, sent inexplicable è imponderable, el modo y gasto, y puntualitat, ab que feu obsequiat dit Sr Monarca, pera lo Rhc y Magnifich Poble de Reus, en tot lo temps que digfauhà de la amable y Real presencia. = Tot lo que y ab be que constia en el Succeriu, de orde de dit Ill.mo Sr Dn Pau del Sitchar Bisbe de Barsina, mon superior y Sr, fic y noto en lo present registre, y Libre de Acuerdos de esta Rt Comunitat mia patrimpa, dia, mes, y any sobrescrits, de que ne dono fee yo

Manuel Casas Pbre Arxiviera

Barcelona, 21 de Abril de 1982

Certifico: Que la fotocòpia del dors. correspon a l'original: Sèrie "Actes Municipals Vilafranca del Penedès" de l'any 1801-1826 Fol. (Pàg.) 259-262

nº 5
Libre de Acuerdos y Consells

L'Arxiver Diocesà

CITES

1. Sols hem procurat adoptar un català més actual.
2. ARXIU DIOCESÀ DE BARCELONA- *"Libro de Acuerdos o Consells celebrados por la Rvda. Comunidad de Presbiteros de Santa Maria de Vilafranca del Panadés, Obispado de Barcelona.* 1801-1826" - Foli 139.
3. Dia 10 de juny de 1808.
4. A.D.B. - *op. cit.* - foli 142.
5. A.D.B. - *op. cit.* - foli 143-144.
6. A.D.B. - *op. cit.* - foli 146.
7. A.D.B. - *op. cit.* - foli 147.
8. A.D.B. - *op. cit.* - foli 147.
9. A.D.B. - *op. cit.* - foli 148.
10. El marquès de Llupià fou el pare del Marquès d'Alfarràs.
11. A.D.B. - *op. cit.* - foli 155-156.
12. A.D.B. - *op. cit.* - foli 182.
13. Apunts extrems de l'obra ja citada, pàgina o foli 186.
14. A.D.B. - *op. cit.* - foli 186.
15. A.D.B. - *op. cit.* - foli 165.